

SECTION 30.

CULTURE AND ART

Борисенко Наталія Сергіївна 

викладач кафедри мистецької освіти

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Роговська Єлизавета Владиславівна 

викладач кафедри мистецької освіти

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

СПЕЦИФІЧНІ РИСИ ЕСТРАДНОГО МУЗИЧНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Друга половина ХХ століття стала періодом активного формування українського естрадного музичного простору, у якому поєдналися традиції народної творчості, здобутки професійного мистецтва та нові тенденції масової культури. Саме в цей час відбулося становлення оригінальної форми естрадного мистецтва, що відображала духовний світ нації, її прагнення до самоідентифікації та культурної самобутності в умовах радянської системи [4].

У 1950–1960-х рр. відчутним був вплив західної естради та джазу, хоча офіційна політика визнавала ці напрями «ідеологічно ворожими». Проте саме вони стимулювали українських композиторів і виконавців до пошуку нових засобів виразності, що поступово сформувало своєрідний синтез — поєднання мелодики народної пісенності, академічної школи та сучасних ритмів

Період хрущовської «відлиги» став сприятливим ґрунтом для розквіту нової національної музики на теренах СРСР, сповнених романтичних, ностальгійних та вільнолюбивих мотивів. В Україні цей час ознаменувався активною творчістю видатних композиторів, пісні яких популярні до сьогодні. О. Білаш, В. Верменич, Г. Майборода, А. Кос-Анатольський, А. Горчинский, І. Шамо, які створювали пісні на вірші провідних поетів ХХ століття — А. Малишка, Б. Олійника, Д. Павличка, М. Сингаївського, В. Сосюри, М. Ткача та інших. Для пісень того часу були притаманні мелодійність, ліричність, народна стилістика й яскраво виражений національний колорит. Серед найпопулярніших творів того часу — «Пісня про рушник», «Ясени»,

«Два кольори», «Марічка», «На долині туман», «Червона троянда», «Очі волошкові», «Троянди на пероні», «Чорнобривці» та багато інших.

Одною з найважливіших специфічних рис української естради є тісний зв'язок із народною музичною традицією. Фольклор стає не лише джерелом тематичного натхнення, а й засобом формотворення та мелодичного розвитку. Використання ладових структур, характерних для українського мелосу (дорійський, міксолідійський, мінорний лади), надає пісням національного колориту.

Друга половина XX століття характеризується становленням української естрадної сцени в її сучасному розумінні та появою великої кількості вокально-інструментальних ансамблів (ВІА), які стали провідною формою естрадного музикування. Саме вони сформували характерне звучання української сцени 1960–1980-х років. З'являються перші професійні вокально-інструментальні ансамблі (ВІА), серед яких «Смерічка», «Кобза», «Світязь», «Ватра», «Черемош». Ці колективи поєднували традиційне народне звучання з елементами року, джазу, диско та поп-музики. Саме завдяки їм українська пісня отримала нову форму сценічного існування – яскраву, динамічну, концертно видовищну. Особливе значення мало те, що ВІА ставали середовищем, де відбувалося виховання нової генерації виконавців та авторів, здатних мислити в категоріях національної культури. Наприклад, у «Смерічці» розпочинали свій творчий шлях Назарій Яремчук і Василь Зінкевич, які згодом стали зірками української естради. Творчість вищезазначених колективів вирізнялася використанням багатоголосся, живого інструментального супроводу, сценічної культури та уваги до образно-поетичного змісту текстів. Музиканти поєднували традиційні інструменти (баян, сопілка, скрипка) з електрогітарами та ударними, створюючи нове звучання, що відрізняло українську естраду від російської чи західної. Специфічною рисою було те, що навіть у межах радянської системи українські колективи прагнули зберегти етнічний колорит: використання народних мотивів, обробок колядок, жартівливих і ліричних пісень. Це давало змогу не лише адаптувати традицію до сучасних форматів, але й підтримувати відчуття національної самобутності [3].

Особливо інтенсивним і плідним був відрізок 1970–1980-х років, який можна вважати справжньою добою розквіту естрадного мистецтва в Україні. У цей час формуються нові художні принципи, з'являються яскраві виконавці, композитори та поети-піснярі, що створюють твори, близькі до народного мелосу, але осучаснені в інтонаційно-стильовому плані.

Період 1970–1980-х років характеризувався певною стабілізацією культурного життя Радянського Союзу. В Україні це сприяло появі нових форм музичної творчості, орієнтованих на широку публіку. Телебачення, радіо, концертні майданчики і фестивалі стали головними платформами для популяризації української пісні. Попри ідеологічний контроль, митці прагнули виразити у своїх творах національні мотиви, відобразити щирість почуттів, красу української природи, духовність народу. Саме в цей час українська естрада починає виходити за рамки «радянського стандарту», зберігаючи при цьому мелодійність і поетичність, властиву національній пісенній культурі.

Окреме місце в історії української естради цього періоду належить ВІА «Смерічка» та творчості Володимира Івасюка – композитору, поету і виконавцю, який став символом відродження національної пісенної культури. Його твори «Червона рута», «Водограй», «Я піду в далекі гори» стали еталоном української естрадної пісні. Вони поєднали сучасну гармонію з народним мелосом, емоційну відкритість із глибокою ліричністю. Особливе місце серед яких посідає та творчість В. Івасюка, адже завдяки їм українська естрадна пісня виходить за межі Української радянської республіки. [2].

Серед виконавців особливе місце займають Софія Ротару, Назарій Яремчук, Василь Зінкевич, Лілія Сандулеса, Раїса Кириченко, Оксана Білозір, Іво Бобул, які стали символами української естради. Їхня манера виконання поєднувала народну щирість і сценічну професійність, що дозволило українській пісні набути широкої популярності не лише в Україні, а й далеко за її межами. Величезну роль у становленні естрадної пісні відіграли композитори Олександр Білаш, Ігор Поклад, Володимир Івасюк, Мирослав Скорик, Володимир Верменич, Платон Майборода, а також поети Микола Сингаївський, Богдан Стельмах, Дмитро Павличко, Юрій Рибчинський, Володимир Крищенко. Їхні пісні стали справжніми перлинами української музики.

У 1970–1980-х роках активно розвивається фестивальний рух. Зокрема, фестиваль «Червона рута», започаткований пізніше, у 1989 році, став логічним продовженням тенденцій, що формувалися саме в цей період. Йому передували численні конкурси і концерти, що популяризували українських виконавців. 1970–1980-ті роки стали золотим періодом української естрадної пісні. Саме тоді сформувався національний стиль естрадного мистецтва, що поєднав народну пісенну традицію з сучасними музичними тенденціями. Творчість українських композиторів, поетів і виконавців цього періоду

заклала основу для подальшого розвитку поп-музики незалежної України, а багато пісень тієї доби залишаються шедеврами й сьогодні.

У 1980–1990-х рр. естрадна сцена стає одним із засобів національного самоствердження. Пісні, виконані українською мовою, мали величезне значення для збереження ідентичності в умовах русифікації. «Червона рута» (1971) перетворилася на культурний символ, а фестивалі української пісні наприкінці 1980-х стали потужним чинником національного відродження. Друга половина 1980-х – кінець 1990-х років стала переломним періодом в історії української естрадної музики. Це час масштабних суспільно-політичних змін, коли українська культура поступово звільнялася від ідеологічного тиску радянської системи. Саме тоді формувалося нове розуміння української естради – як незалежного, самобутнього та національно зорієнтованого мистецтва.

Період «перебудови» у другій половині 1980-х відкрив нові можливості для творчості. Цензура послабилася, з'явилися нові теми у піснях – любов до Батьківщини, особисті переживання, духовні пошуки, свобода вибору. Саме в цей час українська мова дедалі активніше звучала на великих сценах, що сприяло відродженню національної музичної ідентичності. З'являються такі рок-гурти, як «Гроно» з фронт-лідером Тарасом Петриненком, який на початку 1990-х років написав легендарну композицію «Україна». У 1986 році за ініціативи цього гурту відбувся перший рок-фестиваль у місті Каховка, який в подальшому трансформується в міжнародних фестивалів «Таврійські ігри» [1].

Значну роль у популяризації української пісні відіграв фестиваль «Червона рута» (1989, Чернівці), який став справжнім стартом для нової хвилі виконавців. Фестиваль об'єднав молодих артистів, що представляли різні стилі – від поп-музики до року, бардівської пісні й фольклорних експериментів. Саме з «Червоної рути» розпочалася кар'єра багатьох знакових виконавців – Василя Жданкіна, Марії Бурмаки, Віктора Морозова, Андрія Підлужного, гуртів «Брати Гадюкіни», «Кому вниз», «Плач Єремії», «Табула Раса». Вони поєднували українську поезію з сучасними музичними напрямками – роком, блюзом, фолком, джазом. Це сприяло створенню нової якості української естради – молодіжної, актуальної, з національним обличчям.

Із проголошенням незалежності України у 1991 році музична індустрія отримала новий імпульс. Відкрилися можливості для приватних студій звукозапису, радіо й телеканалів. Виникла конкуренція, що стимулювала зростання професійності виконавців.

У цей період популярності набули такі артисти, як Оксана Білозір, Ірина Білик, Наталя Могилевська, Олександр Пономарьов, Павло Зібров, Віктор Павлік. Їхні пісні поєднували елементи традиційної української мелодики з сучасними естрадними ритмами, що забезпечувало широкий слухацький інтерес. З'явилися перші музичні кліпи, телевізійні програми про українську музику («Територія А»), які сприяли формуванню українського шоу-бізнесу.

У другій половині 1990-х українська естрада охопила широку палітру стилів: поп-музику (Ірина Білик, Наталія Могилевська, Івр Брбул, Степан Гіга); рок-естраду (гурти «Океан Ельзи», «Скрябін», «Мандри», «Мертвий півень»); етно-поп (Руслана), етно-рок («Воплі Відоплясова»); романсово-ліричну естраду (Олександр Пономарьов, Павло Зібров). Саме тоді почали формуватися ознаки професійного шоу-бізнесу: продюсери, PR, кліпи, фестивалі, конкурси. Українська пісня вийшла на міжнародну сцену, стала більш конкурентоспроможною і сучасною.

Друга половина 1980-х – 1990-ті роки стали фундаментом сучасної української естради. Саме тоді сформувалися музичні традиції, які зберігають свою актуальність і сьогодні: національна тематика, щирість емоцій, поєднання фольклорних і сучасних мотивів. Цей період визначив покоління митців, що заклали основу майбутнього українського попу, року, етно-музики, а також створив умови для появи нових зірок початку 2000-х.

Особливе місце у формуванні українського естрадного простору посідають легендарні композитори та виконавці. Володимир Івасюк – його пісні («Червона рута», «Водограй») стали символом української естради, поєднавши фольклорні інтонації з елементами сучасної поп-музики. Будучи одночасно композитором, поетом-піснярем і виконавцем, Володимир Івасюк створив унікальний музичний стиль, який гармонійно поєднав західноукраїнську мелодику, натхненну Карпатами, з елементами світових естрадних та поп-тенденцій того часу. Мирослав Скорик – привніс академічну вишуканість у популярні жанри, використовуючи джазові інтонації та сучасну гармонію. Софія Ротару, Назарій Яремчук, Василь Зінкевич – виконавці, які популяризували українську пісню далеко за межами республіки, утверджуючи її в радянському та міжнародному просторі.

Таким чином, індивідуальні творчі стилі формували загальний образ української естради як явища, що тяжіє до мелодичності, ліричності та національного забарвлення. Специфіка української естради цього періоду полягає в її здатності балансувати між офіційними ідеологічними вимогами та потребами суспільства у національному і культурному самовираженні. Вона стала важливим чинником збереження української ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Барановська М. С. Естрадно-вокальна музика в Україні кінця XX – початку XXI ст.: тенденції розвитку. Вісник КНУКіМ. Київ, 2013. Вип. 8. С. 5–11.
2. Мозговий М.П. Дозвілля і шоу-бізнес // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції: «Духовна культура як домінанта українського життєтворення», 22-23 грудня 2005 р. Ч.ІІ. К., 2005. С.110-113.
3. Овсяннікова Н. Ю. Українська естрадна пісня: тенденції розвитку. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. 2022. № 1. С. 170-173.
4. Шевченко О. Г. Українська популярна музика: витоки та проблематика (1920–1990 рр.): автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2010. 20 с.